

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
శ్రీమద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్య కృతిషు
యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది ॥

వాసుదేవ ఇతి నామ దధానః పౌండ్రకస్తదను భూరిమదాంధః ।

మానుషత్వకవచాంతరితేన స్పర్ధతే స్మ హరిణా హతచిత్తః ॥ 21.1 ॥

హేతిపంచకమధారయత శ్రీ -

వత్సకౌస్తుభముఖాని చ మూఢః ।

ఐశ్వరాణి చరితాని చ పూర్వా -

ణ్యాత్మనః స్వయమజాఘుషదాఘైః ॥ 21.2 ॥

ఇంద్రజాలకుహనాదిషు దాక్ష్యాత్

ఈశ ఏష ఇతి మోహితలోకః ।

అధ్యశేత భుజగేశ్వరశయాం

ఆరురోహ విహగేంద్రవివర్తం ॥ 21.3 ॥

అన్వహం చ మహతీం వనమాలాం

మాల్యకృద్భిరుపకల్ప్య బభార ।

నామధేయమదిశత్ సచివానాం

నాకనాయకవిశేషనిరూఢం ॥ 21.4 ॥

బద్ధకృత్రిమభుజాంతరయుగ్మం

శస్యమానమనుజీవిజనేన ।

విశ్వకర్తురవతార ఇతి స్వం

బహ్వామంస్త బధిరో నిగమేషు ॥ 21.5 ॥

ఇత్థమీశ్వరవిడంబనరూపం
 నాటకీయమనురుధ్య విహారం |
 శోచ్యతామపి పరావరవిద్భిః
 హాస్యతామపి జగామ జగద్భిః || 21.6 ||

మస్తకస్థితదురత్యయమృత్యోః
 తస్య దూత ఉపసృత్య జగాద |
 కృత్యశేషవినివేశితచిత్తం
 నిర్భయో నృపతిసంసది నాథం || 21.7 ||

కృష్ణకృష్ణ గదతో గిరమర్థ్యాం
 సంశృణుష్వ మహతీమిహ మత్తః |
 అప్రమత్తమతిభిః సహ మిత్రైః
 ఆప్తవాక్యమవధీర్య న సిద్ధిః || 21.8 ||

అస్తి కశ్చిదవధారితభూమా
 పూరుషః శ్రుతిగణేషు పురాణః |
 స క్షితిం పరిగృహీతవిహారః
 పౌండ్రకత్వమధిగమ్య భునక్తి || 21.9 ||

తస్య నిత్యనిరుపాధికభూమ్నో
 విశ్వభోక్తురధిగమ్య తితిక్షాం |
 భుజ్యతే నియతకర్మవిపాకైః
 యుష్మదాదిభిరిలా బహుభాగా || 21.10 ||

అర్థతత్త్వమిదమశ్రుతపూర్వం
 శృణ్వతాఽత్రభవతా భవితవ్యం |
 నిశ్చలీకృతహితాహితసీమ్నా
 జిష్ణునా యదుకులస్య విభూత్యై || 21.11 ||

ఆదిశత్యఖిలలోకనియంతా
 త్వామసౌ భజనసౌహృదనిఘ్నః |
 ఈశితవ్యగణనాలిఖితస్త్వం
 మా కృథా వితథమీశ్వరమానం || 21.12 ||

బాహ్యవర్తమని పరావరతత్త్వ -
 వ్యత్యయేన వినివృత్తసతత్యే |
 చిత్తవృత్తిమధిరోప్య విమూఢాః
 శ్రేయసో హి బహిరేవ భవంతి || 21.13 ||

ఈశ్వరస్త్వమసి చేత్ కుత ఏవం
 న త్వదగ్రజ ఇతి ప్రమితిః స్యాత్ |
 ద్వౌ యువాం పరమ ఇత్యపి దుఃస్థం
 కస్తతో విషమ ఏవ న చాన్యః || 21.14 ||

అర్థవాదకుహనాభిరపి స్వాన్
 ఈశ్వరాన్ విగణయంతి సురేంద్రాః |
 నిష్ప్రమాణజనుషో జనవాదాత్
 కః స్విదీశ ఇతి విశ్వసీతి స్వం || 21.15 ||

గోపికాభిరపి కర్మభిరాస్తాం
 బద్ధ ఏవ యది ముక్తివిధాతా |
 అద్భుతస్థితిరనాంతరబాహ్యః
 సప్తమస్తు సమయోఽయమపూర్వః || 21.16 ||

ఇష్ట ఏవ తు మదీశ్వరభావః
 త్వన్ముఖైర్న ఖలు శక్యనిరోధః |
 మత్సుఖాదిషు కథం విశయానైః
 మత్పరత్వమపదం ప్రతిషేధ్యం || 21.17 ||

నామధేయమనపాయి మదీయం
 త్యజ్యతాం ప్రథయ దాసతయా వా |
 చిహ్నధారణమనేన గతార్థం
 కల్పనేన కథమీశ్వరభావః || 21.18 ||

తాదధీన్యనియమం యది బుద్ధ్యా
 సోఽహమిత్యనుబుభూషసి తత్ స్యాత్ |
 అన్యథా తు నిగృహీతిరలంఘ్యా
 రాజభావతృషితైరివ భృత్యైః || 21.19 ||

పాప్మనాం తమసి పాతయిత్రాణాం
 ఆత్మచౌర్యమధిరాజపదస్థం |
 చోదితేన నియతోఽపి హృతాత్మా
 చోరదండమవశాదుపయాతి || 21.20 ||

అభ్యుపేతబడిశామిషనీతిం
 ప్రాప్తుమిచ్ఛరధికారమయోగ్యం |
 ఇష్టమర్థమనవాప్య వరాకః
 ప్రత్యవైతి సహసా పరతంత్రః || 21.21 ||

నాపరాధ్యతి క ఏవ నియత్యా
 పండితస్తు వినివృత్య సమింధే |
 అస్తి చాద్య శరణాగతిరర్థ్యా
 మత్పరస్య తవ జీవితమిచ్ఛోః || 21.22 ||

ఇత్యుదీరితవతి ప్రణిధౌ తం
 ప్రత్యువాచ విహసన్ ప్రభురాద్యః |
 పథ్యమద్య వచనం తవ మన్యే
 యద్భవీషి చిరలిప్సితమేతత్ || 21.23 ||

ఉగ్రసేనభృతకా వయమేతే
 నేశితార ఇతి విభ్రమవంతః |
 సంప్రతి త్వదుపదేశమహిమ్నా
 భావయేమహి తవేశ్వరభావం || 21.24 ||

త్వయ్యనీశ్వరమతిం న చ కుర్మః
 త్వం పరోఽసి నియమేన పరస్మాత్ |
 త్వాం దిదృక్షవ ఇమే వయమాశు
 త్వత్పదం గతభియః ప్రతియామః || 21.25 ||

త్వాదృశం ప్రమితిమత్తమదృష్ట్వా
 త్వయ్యనాదరవతామతిలోకే |
 యామిమాం వదసి వాచమనూచీం
 భాగధేయమివ పక్వమిదం నః || 21.26 ||

ద్రక్ష్యతే శరణమేత్య విభుస్తే
 క్షేప్యతే చ న మయైవ న చక్రం |
 గచ్ఛ శీఘ్రమభిధత్స్వ తమీశం
 త్వాముపైతి కుకురధ్వజినీతి || 21.27 ||

ఆత్తహేతిరపసర్పనివృత్తౌ
 చింతితాప్తమధిరుహ్య సుపర్ణం |
 ప్రాస్థిత ప్రతిబలావసథాయ
 ప్రాణీతత్రిదశభూతిరనంతః || 21.28 ||

సాహసైకరసికేన తతోఽసౌ
 పౌండ్రకేణ యుయుధే యదువీరః |
 తత్సఖిత్వముపగమ్య చ పార్ణిం
 గృహ్ణతా సపది కాశిన్యపేణ || 21.29 ||

తత్ర వైరిపుతనే సమకాలం
 పూర్వపశ్చిమతయా ప్రపతంత్యౌ |
 భావయన్నుభయతోముఖభావం
 ప్రత్యవిధ్యదధిసాయకధన్వా || 21.30 ||

వైరిసైన్యవితతేషు సమంతాత్
 దిఙ్ముఖేషు సమమేవ పృషత్కైః |
 తస్య దీప్తురుచిభిర్వినిపేతే
 మధ్యగస్య కిరణైరివ పూష్ణః || 21.31 ||

విద్విషౌ యుగపదుత్థితవంతౌ
 సాగరావివ విలంఘితవేలౌ |
 రూపిణీ ఇవ రజస్తమసీ ద్వే
 సత్త్వవృత్తిరనఘః స జఘాన || 21.32 ||

అస్తమేవమనయద్యదుభాస్వాన్
 తావుభౌ జగదుపద్రవహేతూ |
 పూర్వతశ్చ పరతశ్చ భవంతౌ
 దుర్గహావివ దురాసదదీప్తిః || 21.33 ||

తస్య తావుభయతో నిపతంతౌ
 భగ్నబాహువిటపాయుధపుష్పౌ |
 జగ్ముతుః పృథుకభావవిహార -
 క్షిప్యమాణయమలార్జునకక్ష్యాం || 21.34 ||

నామచిహ్నావసనాభరణాద్వైః
 నాథసంపదనుకారనిరూఢైః |
 పౌండ్రకస్థితిమవాప్య సృగాలో -
 ఓప్యన్వభూత్ కిల గతిం చ తదీయాం || 21.35 ||

విద్విషాం విహితవీరగతీనాం
 ద్వారకోపగమితైర్ద్విరదాద్యైః |
 కౌరవాధ్యుషితభాగవిభక్తేః
 ఆహితప్రతిభరా క్షితిరాసీత్ || 21.36 ||

పాతితేషు విమతేష్వితి నామ
 ప్రాప్య యాదవపురం పరమేష్ఠీ |
 ప్రేయసీభిరవిభక్తరసాభిః
 వీతరాగసుభగో విజహార || 21.37 ||

జీవయుక్తమితరచ్ఛ విచిత్రం
 ద్యూతమర్పితపణం విదధానః |
 భావిభారతమహాహవసిద్ధేః
 సూచనం వితనుతే స్మ శుభంయుః || 21.38 ||

తోషితత్రినయనస్య నృశంసః
 కాశిరాజతనయస్య పురోధాః |
 కల్పితాపలతిరజీజనదుగ్రాం
 కాలవహ్నిపదవీమివ కృత్యాం || 21.39 ||

సాఽభిపత్య యదువీరసకాశం
 హేతిరాజవిభవేన హతాశా |
 జన్మథామని నిజే నియమస్థం
 జంజపూకమభిసృత్య జఘాన || 21.40 ||

నిర్దదాహ నగరీమథ కాశీం
 విస్ఫులింగ ఇవ మాధవదీప్తేః |
 యాదవగ్రసనకౌతుకవత్యా
 కృత్యయా సహ రథాంగకృశానుః || 21.41 ||

స్యందనద్విరదవాజిపదాతి -
 ప్రాజ్యసౌధపరిపాటిసమృద్ధ్యా |
 చక్రవహ్నివిభవేన తదాఽభూత్
 చంద్రశేఖరవిలేపనభూమా || 21.42 ||

క్షేత్రమేతదవిముక్తసమాఖ్యం
 ముక్తియోగ్యముపసృష్టమయోగ్యైః |
 ఇత్యవేక్ష్య దహనేన తదర్థాం
 సంస్మియామివ చకార సుదృష్టిః || 21.43 ||

అప్రశాంతరుషమద్భుతదీప్తం
 దగ్ధవైరిపురమాయుధరాజం |
 నిర్జరాః ప్రతినిశామయమానాః
 బిభ్యతి స్మ జగదుశ్చ జయోక్తిం || 21.44 ||

దైవతైరపి చతుర్ముఖముఖ్యైః
 దత్తసత్యైరసౌ జితకాశి |
 ఇష్టనిర్వహణనిర్వృతచిత్తం
 విష్టరశ్రవసమభ్యుపపేదే || 21.45 ||

ఆసురప్రకృతికేషు నిరస్తే -
 ష్వేవమేభిరనుపాలితసఖ్యైః |
 వానరో భుజబలేన బబాధే
 దుర్మతిర్జగదిదం ద్వివిదాఖ్యైః || 21.46 ||

భూధరానుదహరద్భుజశాలీ
 ప్రక్షిపంశ్చ నగరాణి మమర్ద |
 క్షోభయన్ జలనిధీననువేలం
 ప్లావయంశ్చ వసుధాం ప్రజహర్ష || 21.47 ||

అన్యవీరరహితామివ మత్వా
 వారిరాశిరశనామవలింపన్ |
 ఆత్మనః సదృశమాద్రియతైకం
 ధేనుకప్రమథనేన నియుద్ధం || 21.48 ||

ఏకదా హాలధరస్య విహారే
 సంపతన్నమితచాపలచేష్టః |
 ద్వారకోపవనపాదపభేదీ
 విశ్వతః కిలకిలాం వితతాన || 21.49 ||

తాలకేతుయువతీర్విహారంతీః
 త్రాసయన్ ముఖవికారవిశేషైః |
 క్రీడనోపకరణాని విభిందన్
 క్షేడితాని విదధే విధిలూనః || 21.50 ||

తం ప్రవృత్త కపికృత్యమదూరాత్
 బాధిత ప్రతిబలో బలదేవః |
 జంగమస్ఫటికభూధరకల్పో
 రుక్మశైలరుచిరం నిరురోధ || 21.51 ||

వానరేణ సుహృదా దనుజానాం
 యాతుధానసమరప్రథితేన |
 ప్రేషితాం ద్రుమశిలోచ్ఛయవృష్టిం
 నిష్పివేష ముసలేన హాలాస్త్రః || 21.52 ||

ఆపతన్నపసరన్నపి భేజే
 గ్రాహ్యాతామివ చ దుర్గహతాం చ |
 అగ్రతోఽభవదలక్ష్మత పశ్చాత్
 అప్రతర్క్యరభసో హారివీరః || 21.53 ||

తౌ పరస్పరగవేషితరంద్రౌ
 కామపాలకపిసైనికపాలౌ |
 యోజితోద్ధతకరౌ యుయుధాతే
 దర్పదారుణదిశాగజసత్త్వై || 21.54 ||

తం ప్రలంబదమనః ప్లవగేంద్రం
 విప్లుతం పునరపి ప్లవమానం |
 కాలపాశనిగృహీతమరాతిం
 కల్పమానమభవాయ వివేద || 21.55 ||

సవ్యదక్షిణపరిక్రమణాభ్యాం
 ద్రాగలాతమయచక్రనిరీక్ష్యః |
 ఆతతాన హాలపాణిమదూరాత్
 అగ్నిసాలవలయస్థమివారిః || 21.56 ||

తం గృహీతగరుడానిలవేగం
 సర్వతో యుగపదేవ సమీక్ష్య |
 లాంగలీ జలధిలంఘనదక్షం
 లాఘవేన లఘయన్ విచచార || 21.57 ||

అంధకారమివ తం ప్రతిరుంధన్
 అర్యమేవ ముసలీ నిజదీప్త్యా |
 దిజ్ముఖాన్యకలుషాణి వితన్వన్
 విశ్వదృష్టివిభవాయ బభూవ || 21.58 ||

ఘూర్ణితాకులితకౌరవధామ్నా
 లాంగలేన లలితోద్ధతలీలః |
 యూథనాథమవరుధ్య కపీనాం
 మౌలిఘాతమవధీన్ముసలేన || 21.59 ||

వజ్రపాణిమహితాద్భుతభూమ్నా
 వానరేణ నిహతేన స రామః |
 వ్యాచకార వినతాభయదాతా
 పూర్వరామచరితం పునరుక్తం || 21.60 ||

ధర్మమర్మభిది దైవవిపాకాత్
 ఉద్భృతే ద్వివిదనామని శల్యే |
 రేవతీరమణరేచితఖేదా
 నాకినశ్చ మునయశ్చ ననందుః || 21.61 ||

త్రాసితేషు విబుధేషు తదగ్రే
 పీతవంతమమృతం బలభద్రః |
 ప్రాపయత్ ప్లవగముఖ్యమితీవ
 స్వర్గిభిః సహ సుధాశనభావం || 21.62 ||

భూతలే హలధరాహితగుప్తౌ
 సారభూతసుభటగ్రహణేన |
 ఉంఛవృత్తిరుదరంభరిరాసీత్
 తాదృశేన తపసైవ కృతాంతః || 21.63 ||

ఏవమీషదవరోపితభారాం
 భావయన్ భువమతోషయదార్యాన్ |
 పూర్వదేవజనితానభినిఘ్నన్
 పూర్వజేన సహితో యదునాథః || 21.64 ||

భార్గవాదిభిరబాధితభూమ్నాం
 నిర్మమేష్వపి నికారపరాణాం |
 సౌభహంసడిభికప్రభృతీనాం
 సూదనైరలఘుయచ్ఛ ధరిత్రీం || 21.65 ||

ఉగ్రసేనవినివేశితరాజ్యాం ఉన్నమయ్య యదువంశవిభూతిం |
తస్య దిగ్విజయకౌతుకమాద్యః సప్తలోకతిలకో వితతాన || 21.66 ||

తన్నియోగమథ శేఖరయిత్వా
స్వప్రశాసనవశంవదవిశ్వః |
యావదుక్తనియతాఖిలవృత్తీన్
యాదవానుపనినాయ సుధర్మాం || 21.67 ||

ఆత్మకల్పితధృతేరథ రాజ్ఞః
సన్నిధౌ సచివపీఠనివిష్టః |
మంత్రణాయ మహతో యదుముఖ్యాన్
సమ్ముఖాన్ ప్రతిననంద ముకుందః || 21.68 ||

అభజత నరపాలముగ్రసేనం
బహుమనుతే స్మ యదూంస్తథాఽపి తుంగః |
క్వచిదభిలపనే విభక్తిశక్త్యా
స్వగుణవిభూతిగుణీభవన్నివైకః || 21.69 ||

అధిగుణహరివంశవీరసంగాత్
అపచితవాసవసంగమాభిలాషా |
అతిశయరుచిరాం వహంత్యభిఖ్యాం
అచకమతేవ సభా తదాధిరాజ్యం || 21.70 ||

|| ఇతి శ్రీకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
శ్రీమద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్య కృతిషు
యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే ఏకవింశః సర్గః ||
కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే |
శ్రీమతే వేంకటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ||